

Dr. Buziássy Károly: Budapest közművelődési viszonyai. (A dr. Illyefalvi I. Lajos szerkesztésében megjelenő »Statistikai közlemények« 88. kötetének 3. száma.) Budapest Székesfőváros Statistikai Hivatalának kiadása. 1939. n.-sr., 116 lap.

A »Bevezetés«-ben mondja a szerző: »A lakosság műveltségi állapotának feltárása a kulturális statisztika feladatkörébe tartozik.« Kiemeli, hogy közvetlenül, statisztikai adatgyűjtés útján csak a műveltség alsóbb fokozatai (írni-olvasni tudás, iskolai végzettség) mérhetők fel, míg a magasabb kultúra fokozatainak kutatása szinte leküzdhetetlen akadályokba ütközik. Itt csak módszeresen járhatunk el. A közvetett megfigyelés köre 2 főcsoportra oszlik: a »közoktatásügy« és »közművelődés« területére. Jelen munka az utóbbival foglalkozik.

A bevezetést követő fejezet arról szól, hogyan alakult a lakosság műveltsége a székesfővárosban. A művelődés erőteljes fejlődését mutatja az a tény, hogy a 15 évnél idősebb analfabéták száma 1869-től 1930-ig 31,5%-ról 2,9%-ra csökkent. A népesség iskolázottságára vonatkozólag érdekes adat, hogy 1930-ban az elemi iskola 4 osztályánál kevesebbet végeztek száma a 6 éven felüli népességnek 3,4%-át teszik ki.

A továbbiakban a szerző tanulmányát a következő nagyobb fejezetekbe osztja: A) Közművelődési intézmények és tényezők. B) Az Iskolánkülvüli Népművelési Bizottság munkássága. C) Közművelődési kiadások.

Az első fejezetben a közgyűjteményekről (könyvtárak, múzeumok), a történeti és művészeti emlékekről, az állat- és növénykertről, a sajtóról, színházakról, mozgófényképüzemekről, hangversenyekről, rádióról, egyesületekről, végül a tudományos és irodalmi társulatokról van szó. Kiemelendők tartom azt, amit a könyvtárakról, különösen a széles néprétegek műveltségének emelését szolgáló népkönyvtárakról, látogatottságukról és a látogatók társadalmi megoszlásáról közöl. A sok érdekes statisztikai adatból csak azt említem meg, hogy a Fővárosi Nyilvános Könyvtárban az olvasók száma 1910-ben nem érte el a 6000-et, 1930-ban pedig kereken 142.000 volt. A múzeumokat az 1931—1935-ig terjedő 5 évben átlag közel 570.000 egyén látogatta évenként. — Budapest művészeti emlékeiről rövid történeti visszapillantást nyújt. — Az állat- és növénykertnél megemlíti, hogy míg a megnyitást (1912) követő időszakban az évi látogatók száma megközelíti a másfél milliót, az utóbbi években ez a szám félmillióra csökkent. — A sajtónál a Budapesten megjelenő időszakai sajtótermékekről különböző szempontok szerint készített kimutatásokat közöl. Hazánk könyvtermeléséből 1934-ben Budapesten 84,4% került kiadásra. — A színházaknál szól azokról az értékekről, amelyek a tömegnevelés szempontjából »az élethűség látzatával ható, élő személyek közreműködésével operáló színjátszás«-ban rejlenek. Az utóbbi évek színházi válságának okát a közönség gazdasági helyzetének romlásában látja. Érdekes adat, hogy 1935-ben a budapesti színházak jegybevétele kereken 7 millió pengő volt. A továbbiakban megtudjuk, hogy fővárosunkban 1935-ben 440 mozgófénykép-üzem működött; 256 hangverseny

volt; a rádióelőfizetők száma kereken 123.000; a társadalmi egyesületek száma pedig 1878-tól 1932-ig 265-ről 2.236-ra emelkedett. Végül szól a tudományos és irodalmi társulatok vagyónáról, taglétszámáról, pénzügyi eredményeiről.

Az Iskolánkívüli Népművelési Bizottság munkássága a következő fejezet tárgya. A szerző szerint: »A népművelési munka feladatköre — annak célkitűzéseit tekintve — rendkívül szerteágazó s oly széleskörű skáláját mutatja az ismeretszerzési lehetőségeknek, hogy fővárosunknak úgyszólván minden polgára, tartozék az bármely társadalmi réteghez, megtalálhatja továbbképzésének, művelődésének lehetőségeit.« E munka jelentőségét bizonyítja az, hogy Budapest lakosságának 8—10%-a vesz részt valamilyen formában a népművelési bizottság munkájában. A bizottság munkaterületei: idegennyelvi tanfolyamok; a női népművelési telepek egészségügyi, háztartási, nevelésügyi stb. előadásai; a szabadegyetemi tanfolyamok; szakirányú tanfolyamok; hangversenyek, opera- és színházi előadások, irodalmi esték rendezése, tanulmányi kirándulások. A bizottság eredményes munkásságát igazolja az, hogy az 1931—1932. évfolyamtól kezdve az 1935—1936. évfolyamig a népművelési és közművelődési előadások száma 5571-ről fokozatosan 8529-re; a közművelődési tanfolyamok száma pedig 228-ról 908-ra emelkedett. Részletesen szól a szerző a különböző tanfolyamok célkitűzéseiről. Nagy gondot fordít a bizottság arra, hogy az ismeretterjesztés mellett »biztosítsa a résztvevők állampolgári nevelését, nemzeti műveltségének és faji öntudatának elmélyítését.«

Végül a *Közművelődési kiadásokról* szól könyvünk. A szerző az állam, illetőleg a székesfőváros zárószámadataiból veszi az adatokat azokra az összegekre vonatkozólag, amelyeket a tanulmánya során tárgyalt kulturális célokra áldoznak. Ezekből az adatokból kitűnik, hogy Budapest székesfőváros 1931—1935-ig évenként kereken 2 millió pengőt fordított közművelődési célokra. Befejezésül közli a szerző Budapest népességének közművelődési kiadásait. Megjegyzi azonban, hogy egyes kiadások (pl. újságokra és könyvekre fordított kiadások) csak kombinatív módszerrel állapíthatók meg. A közölt kimutatás szerint 1935-ben fővárosunk népessége 32,490.948 pengőt költött közművelődési célokra, azaz fejenként 30.81 P-t.

A szerző részletes (116 lapra terjedő) tanulmányával alapos munkát végzett. Fejtegetéseivel és a közölt 59 statisztikai kimutatással jól megvilágítja azt az örvendetes fejlődést, amely Budapest közművelődésében egy emberöltő óta tapasztalható volt. Egyúttal rámutat arra a lelkiismeretből fakadó, művelődési vágyra és elismerésre méltó nagy áldozatkészségre, amely fővárosunk közönségének lelkét betölti. A kitünő összefoglaló kép, melyet a szerző a magyar művelődésnek egyik hatalmas arányokban kifejlődött otthonáról, a magyar szellemi életnek, nyugodtan mondhatjuk: a nemzetnek legnagyobb, legerősebb fellegrváráról ad, teljes figyelmet érdemel.

Stéger Ferenc.